

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

صلوات الله و صلوات ملائکته و انبیائه و رسله و جمیع خلقه
علی محمد و آل محمد و السلام علیه و علیهم
و رحمة الله و برکاته

اندیشکده (Think Tank)

نقش و جایگاه آن در حل چالشهای معاصر

دکتر محمد صالح طیب‌نیا (عضو هیات علمی دانشگاه اصفهان)

دی ماه ۱۳۹۸

معرفی اندیشکده

□ واژه‌های مترادف: اتاق فکر، کانون تفکر، اندیشگاه، هیئت اندیشه‌ورز، ...

□ تفاوت اندیشکده و پژوهشکده

• شمار پیشینه‌های پایگاه اطلاعات علمی ایران (کنج) Irandoc تا پایان شهریور ۹۸

• ۵۶۲۴۱۳ پایان نامه و رساله از دانش‌آموختگان داخل کشور

• ۱۶۰۱۵ پایان نامه و رساله از دانش‌آموختگان خارج کشور

• ۸۲۰۷۴ طرح پژوهشی

• اندیشکده یک نوع پژوهشکده است که در حوزه پژوهش‌های راهبردی و حل مسائل کلان فعالیت می‌کند.

• اندیشکده، سازمانی است که به تحلیل پژوهش‌های انجام شده می‌پردازد و نتایج حاصل از این پژوهش‌ها را تبدیل به

سیاست و دستورالعمل برای سیاست‌گذاران و مدیران و همچنین مدل‌های عملیاتی برای مردم و مسئولان می‌کند.

□ تعاریف

- گروه یا مؤسسه‌ای که برای انجام پروژه‌های مطالعاتی راهبردی و حل مسائل کلان تأسیس شده و سیاست‌های موجود را ارزیابی و تصمیمات سیاستی جدیدی را پیشنهاد می‌دهد.
- اندیشکده‌ها، سازمان‌های تحلیل پژوهش‌های انجام شده در حوزه سیاست عمومی هستند که با تمرکز بر سیاست‌گذاری، به تولید تحقیقات، تحلیل و ارائه توصیه‌های سیاستی در مورد مسائل داخلی و خارجی کشور پرداخته و این امکان را برای سیاست‌گذاران فراهم می‌آورند تا با اتکا به اطلاعات لازم در مورد سیاست‌های عمومی، تصمیم‌گیری کنند.
- اندیشکده، نهادی است که تحقیقات پایه و کاربردی را به زبانی قابل فهم، مورد اعتماد و دست‌یافتنی برای سیاست‌گذاران و مردم ترجمه می‌کند.

تاریخچه‌ای اجمالی از پیدایش اندیشکده‌ها

- ریشه‌های به‌وجود آمدن اندیشکده را در دموکراسی‌های صنعتی پیشرفته اروپای غربی و آمریکا باید یافت که بر پایه علوم اجتماعی و با حمایت افراد نیکوکار یا بنیادهای خیریه، در دهه ۱۹۰۰ میلادی برای حل مشکلات اقتصادی و اجتماعی آن دوره پدیدار شدند.
- در اوایل قرن بیستم چالش‌های مدیریت یک اقتصاد صنعتی پیشرفته و حضور روز افزون آمریکا در مناطق مختلف جهان نیاز به بهره‌گیری از علم و دانش در حکومت را ایجاد کرد. اولین موج اندیشکده‌ها هدف یکسانی مبنی بر ارائه توصیه‌های علمی و بی طرفانه به حکومت‌ها داشتند.
- در دوره پس از جنگ جهانی دوم، نیاز به کارشناسان برای کمک به ساختار جدید دفاعی امنیتی آمریکا موجب به‌وجود آمدن اندیشکده‌های مشهوری همچون مؤسسه رند (RAND) شد.
- آشوب‌های اجتماعی دهه شصت میلادی و فشارهای ناشی از آن بر ساختار سیاسی منجر به پیدایش موج جدیدی از اندیشکده‌ها برای تدوین برنامه‌های اجتماعی در این دوره شد.

تاریخچه‌ای اجمالی از پیدایش اندیشکده‌ها

- نگرانی نسبت به بحران‌های فزاینده در **امور سیاسی و اقتصادی جهان سوم** و در نتیجه تحقیق بر زمینه‌های مختلف فعالیت در امور اقتصادی کشورهای جهان سوم در شرایط درگیری‌های سیاسی میان بلوک‌های شرق و غرب گروه تازه‌ای از اندیشکده‌ها را رقم زد.
- پس از آن دوران، بحران‌های رویاروی دولت‌های رفاه، خاتمه‌توافق در مورد نحوه مدیریت اقتصاد کلان و ظهور یک جنبش محافظ کار در سطح جهان به رشد ناگهانی **اندیشکده‌های حمایت‌گر** انجامید.
- پایان جنگ سرد و اصلاحات اقتصادی سیاسی ناشی از آن، موج دیگری از اندیشکده‌ها را ایجاد کرد که فعالیت اصلی آن‌ها **ترغیب دموکراسی و اقتصاد سرمایه‌داری در کشورهای کمونیستی سابق** و ایجاد اصلاحات سیاسی و اقتصادی در مجموعه کشورهای وابسته به اتحاد جماهیر شوروی سابق بود.

نقش و کارکرد اندیشکده

□ نقش اندیشکده پر کردن یک خلاء است: استفاده از اطلاعات علمی در تصمیم‌گیری‌ها

مشکل عمده سیاست‌گذاران، عدم وجود اطلاعات نیست؛ بلکه مشکل، دسترسی به اطلاعات قابل فهم، مطمئن، مفید و در زمان مناسب است.

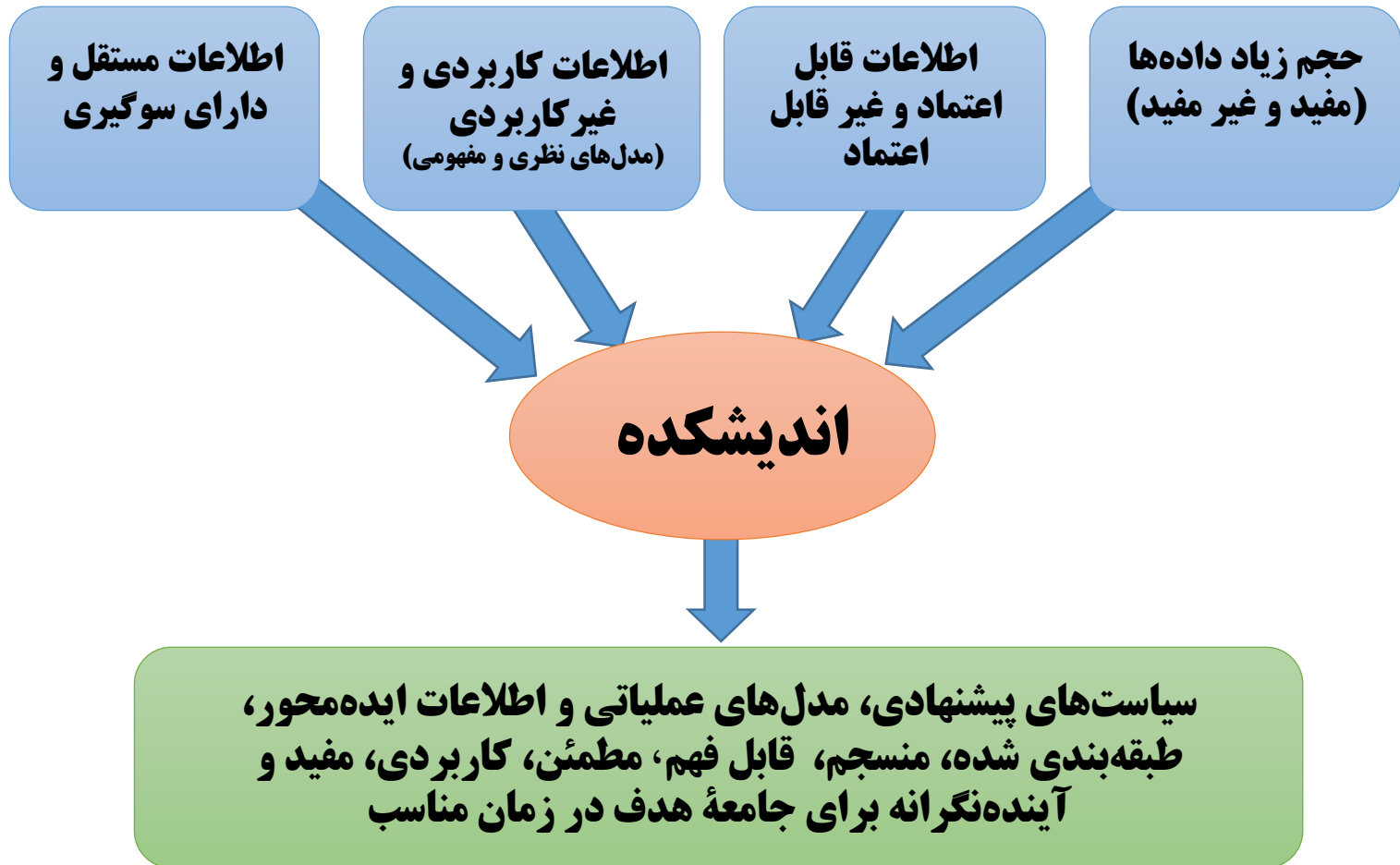
□ کارکردها

• مهم‌ترین کارکرد اندیشکده، **شناسایی زود هنگام مسائل جدید** و مهمی است که پیش‌بینی می‌شود جامعه در آینده با آن‌ها روبرو خواهد شد و **جلب توجه سیاست‌گذاران و مردم** به سمت آن مسائل.

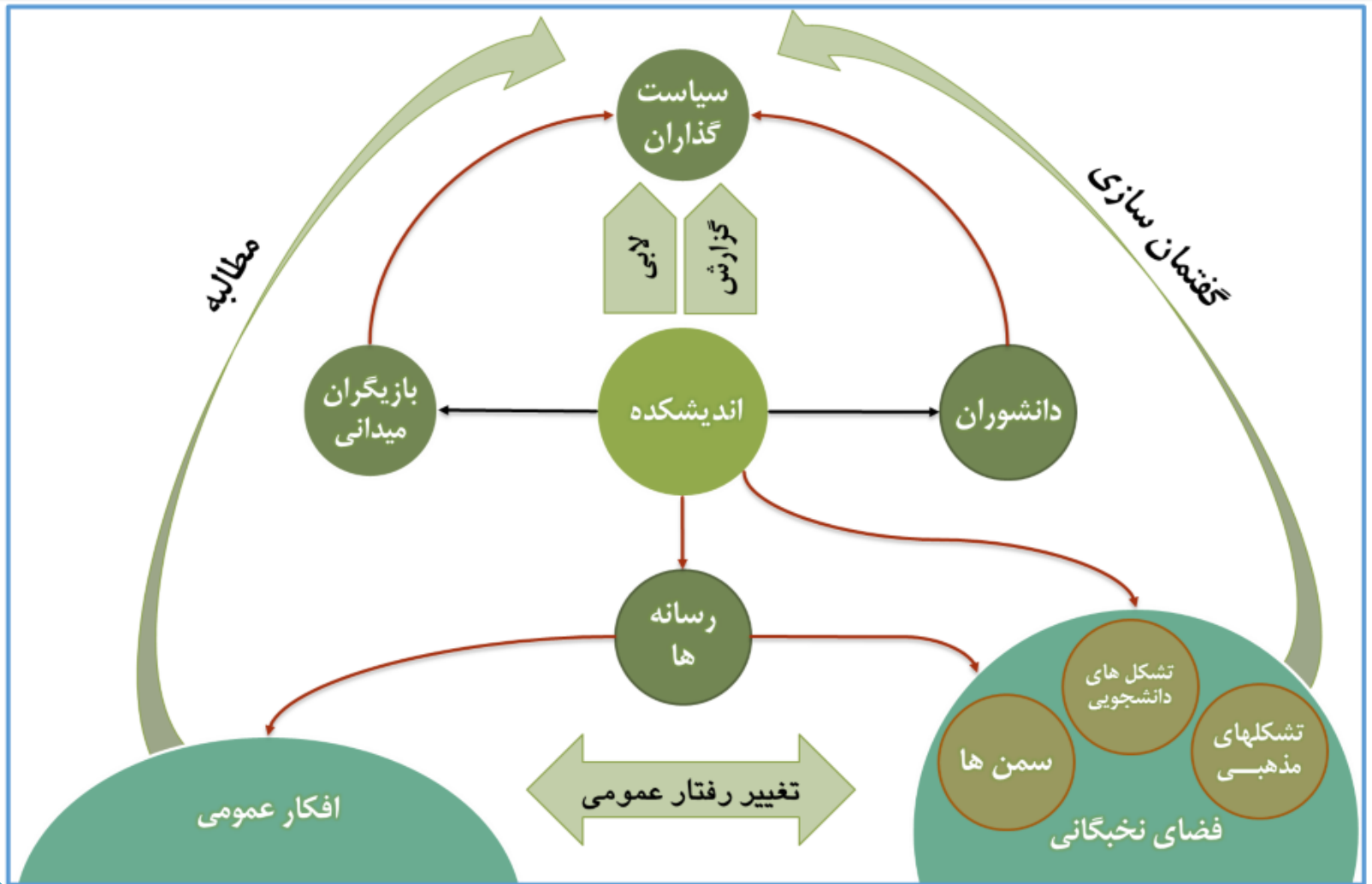
• بهترین مکان برای **انتقال تجربیات سیاستمداران** بلند پایه دولتی برای استفاده در توصیه‌های سیاستی آتی.

• بهترین پرورشگاه برای **تربیت مدیران نسل آینده**

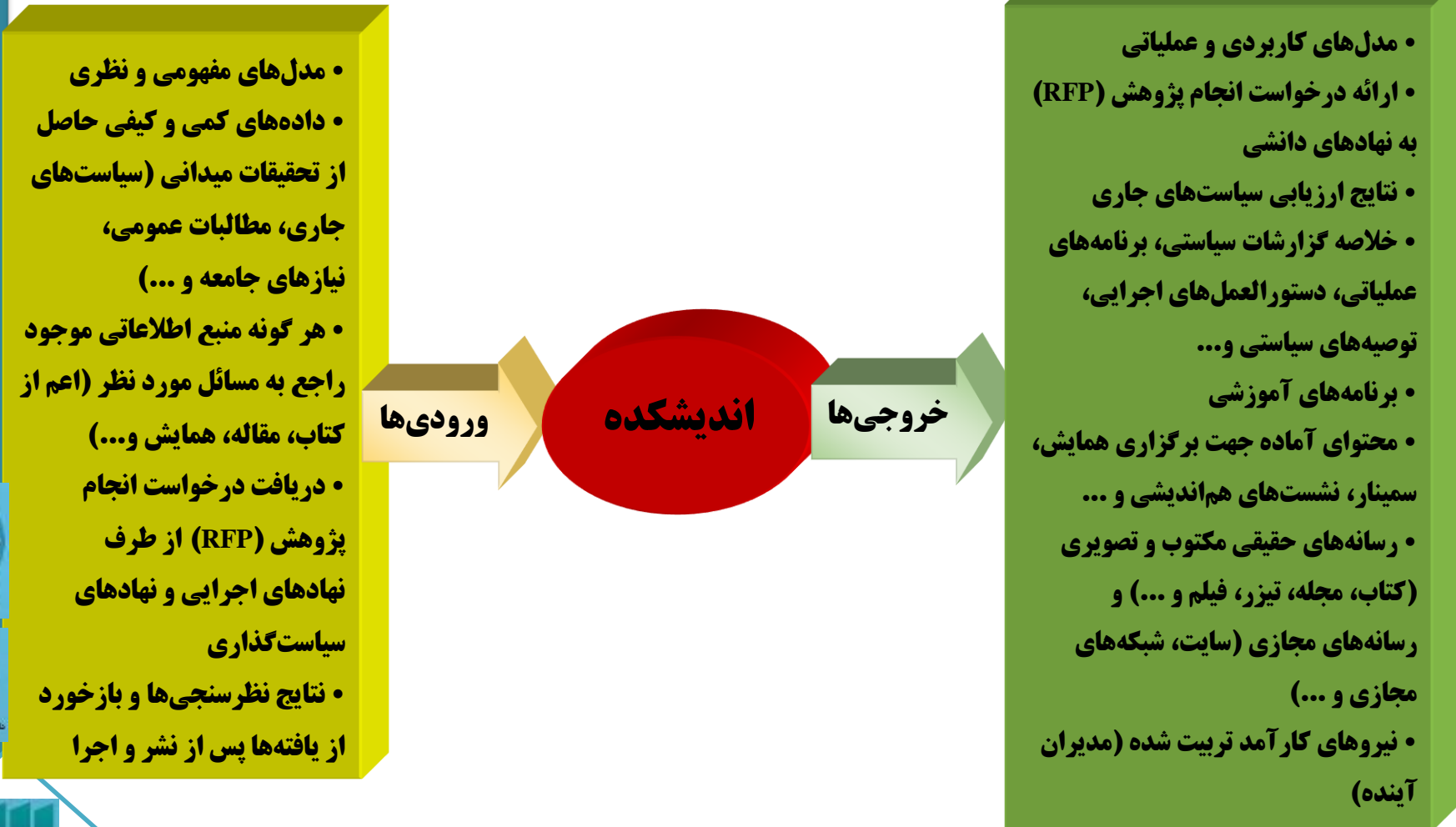
نقش و کارکرد اندیشکده

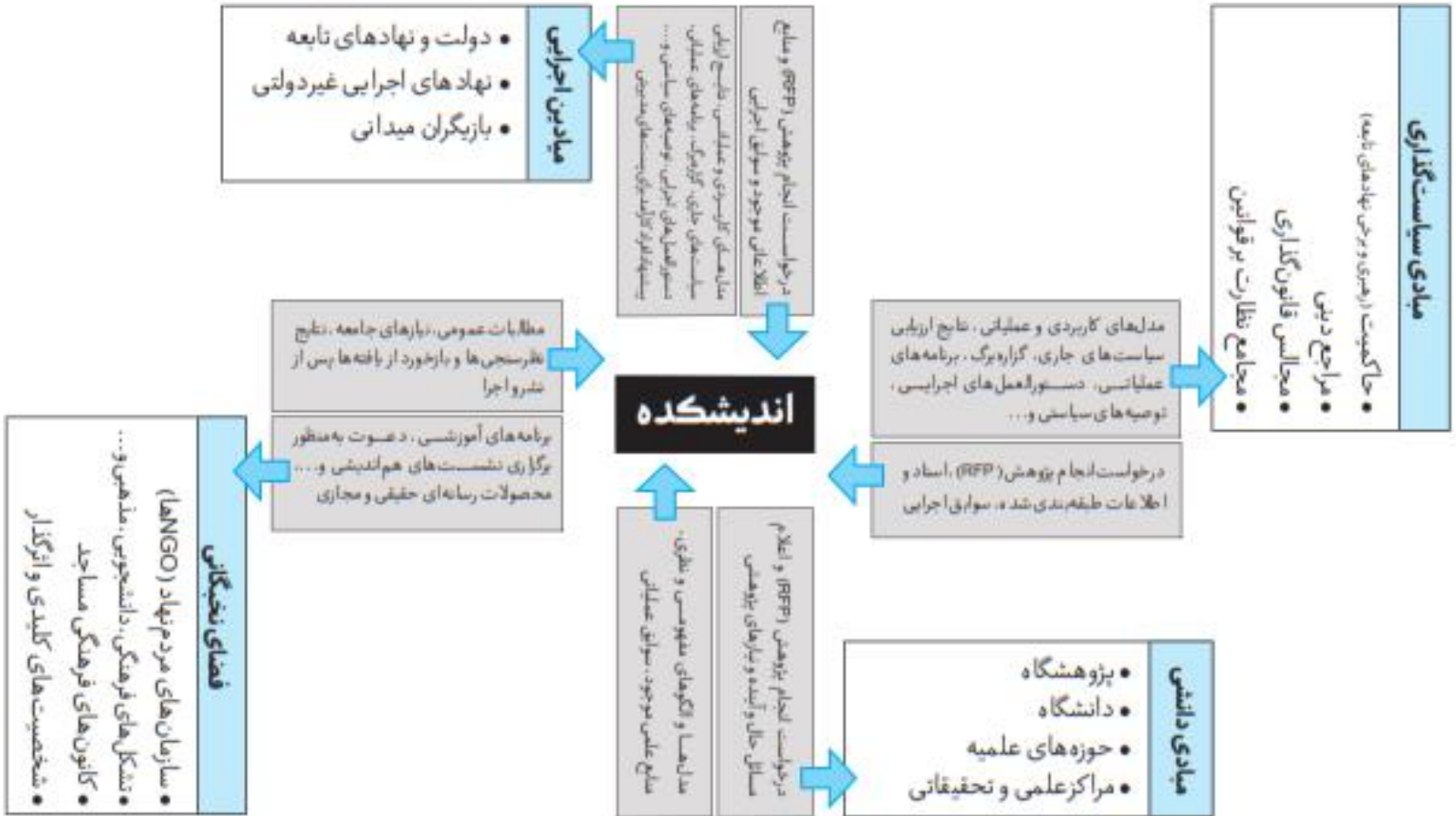
جایگاه نهادی اندیشکده

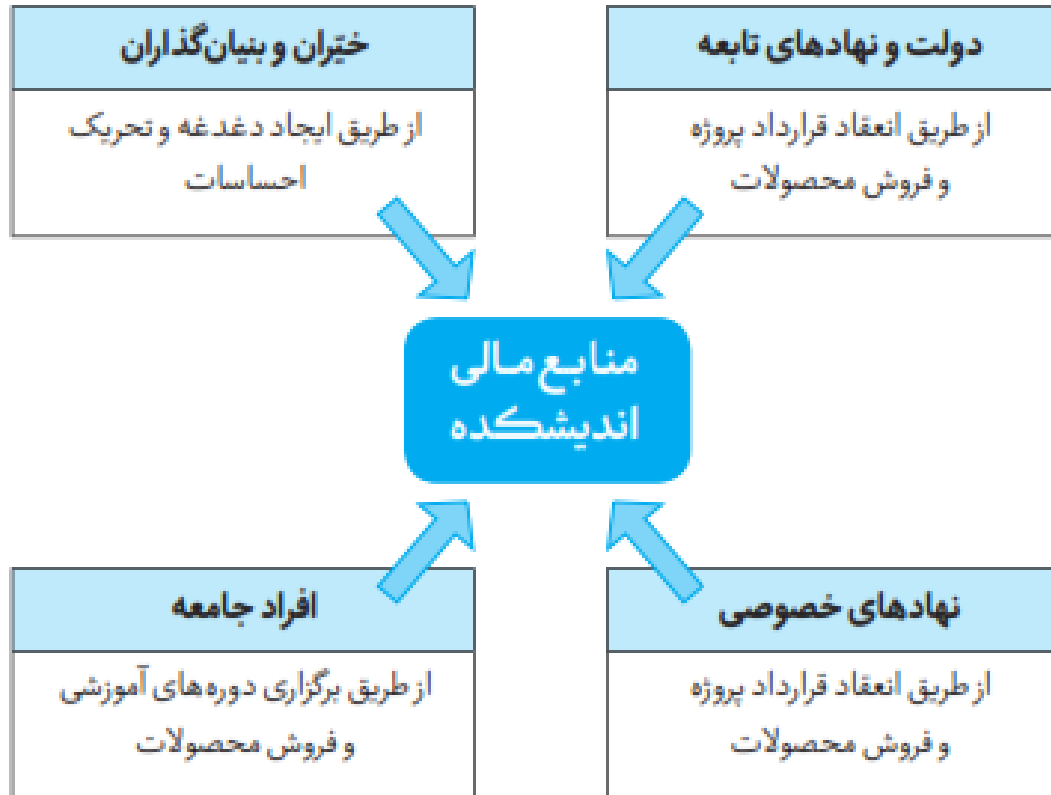
ورودی‌ها و خروجی‌های اندیشکده

شبکه ارتباطی اندیشکده با سایر نهادها

راه‌های تأمین منابع مالی اندیشکده

نظام رتبه‌بندی اندیشکده‌ها

مهم‌ترین شاخص‌های در نظر گرفته شده برای رتبه‌بندی اندیشکده‌ها عبارت‌اند از:

1. کیفیت و تعهد رهبری (عملکرد مدیر و هیات اجرایی در مدیریت موثر برنامه‌ها و اقدامات، مدیریت کارآمد منابع مالی و انسانی، میزان استقلال و اثرگذاری اندیشکده)
2. کیفیت و اعتبار کارکنان اندیشکده (قابلیت گردآوری دانشمندان ماهر، با تجربه و شناخته شده و توانایی حفظ آنان)
3. کیفیت و اعتبار پژوهش‌ها و تحلیل‌های تولید شده و توانایی تولید تحقیقات دقیق و با کیفیت سیاست‌گرا با قابلیت دسترسی مناسب برای سیاست‌گذاران، رسانه‌ها و عموم مردم
4. حجم و کیفیت نشر یافته‌ها و نحوه دسترسی به آن‌ها
5. میزان تأثیر برنامه‌ها و تحقیقات بر سیاست‌گذاران و بازیگران سیاسی

نظام رتبه‌بندی اندیشکده‌ها

6. میزان تعهد در خصوص تولید تحقیق و تحلیل‌های مستقل
7. دسترسی به نهادها و شخصیت‌های کلیدی، جامعه مدنی، دانشگاه و رسانه‌های جدید و سنتی)
8. قابلیت گردهم‌آوری بازیگران کلیدی حوزه سیاست‌گذاری و توانایی توسعه شبکه‌ها و مشارکت‌های موثر با سایر اندیشکده‌ها و بازیگران حوزه سیاست
9. خروجی کلی مؤسسه (طرح‌های سیاسی، بازدید وبسایت، جلسات، انتشارات، مصاحبه‌ها، کنفرانس‌ها، کارکنان نامزد پست‌های تراز بالا)
10. توانایی پرکردن شکاف میان سیاست‌گذاران و عموم مردم
11. توانایی پرکردن شکاف میان جامعه دانشگاهی و حوزه سیاست‌گذاری
12. توانایی تولید دانش جدید، طرح‌های سیاست‌گذاری خلاقانه و ایده‌های جایگزین در سیاست‌ها

برترین اندیشکده‌های جهان

Top Think Tanks Worldwide (U.S. and non-U.S.) Table 3

1. Brookings Institution (United States)	مؤسسه بروکینگز
2. French Institute of International Relations (IFRI) (France)	مؤسسه روابط بین‌الملل فرانسه
3. Carnegie Endowment for International Peace (United States)	اوقاف کارنگی برای صلح بین‌المللی
4. Bruegel (Belgium)	بروگل
5. Center for Strategic and International Studies (United States)	مرکز مطالعات راهبردی و بین‌الملل آمریکا
6. Fundação Getulio Vargas (FGV)	صندوق جتولیو وارگاس
7. Chatham House (United Kingdom)	چاتهام هاوس
8. Heritage Foundation (United States)	بنیاد هریتج
9. RAND Corporation (United States)	مؤسسه رند
10. International Institute for Strategic Studies (IISS) (United Kingdom)	مؤسسه بین‌المللی مطالعات راهبردی

برترین اندیشکده‌ها در حوزه سیاست‌گذاری اجتماعی

نام اندیشکده (لاتین)	نام اندیشکده (فارسی)	رتبه
Urban Institute (United States)	مؤسسه اِربن یا امور شهری (ایالات متحده)	۱
Center for Social and Economic Research (CASE) (Poland)	مرکز مطالعات اجتماعی و اقتصادی (لهستان)	۲
Brookings Institution (United States)	مؤسسه بروکینگز (ایالات متحده)	۳
Fraser Institute (Canada)	مؤسسه فریزر (کانادا)	۴
Fundacao Getulio Vargas (FGV) (Brazil)	بنیاد وارگاس (برزیل)	۵
RAND Corporation (United States)	مؤسسه رند (ایالات متحده)	۶
Center for American Progress (CAP) (United States)	مرکز پیشرفت آمریکا (ایالات متحده)	۷
Swedish Institute for Social Research (SOFI) (Sweden)	مؤسسه مطالعات اجتماعی سوئد (سوئد)	۸
Heritage Foundation (United States)	بنیاد هریتج (ایالات متحده)	۹
Center on Budget and Policy Priorities (CBPP) (United States)	مرکز اولویت‌های بودجه و سیاست (ایالات متحده)	۱۰

نمونه‌ای از فعالیتهای اندیشکده برتر جهان؛ بروکینگز

بروکینگز دارای ۱۶ مرکز تحقیقاتی است و هر مرکز، تحقیقات خود را بر موضوع مشخصی متمرکز کرده است.

اندیشکده بروکینگز دارای یک مرکز تخصصی برای کودکان و خانواده‌ها است. هدف این مرکز مطالعه سیاست‌هایی است که در کیفیت زندگی کودکان و والدین اثر گذار هستند. تمرکز تحقیقات بر فرزندان خانواده‌های بی بضاعت است و مشکلاتی نظیر **فقر**، **تفاوت در دسترسی به امکانات** و **فرصت‌های پیشرفت** را مورد پژوهش و بررسی قرار می‌دهد.

یکی از کارکردهای اندیشکده تولید مدل‌های عملیاتی برای ایجاد تغییرات در سطح جامعه است. بدین جهت، به پروژه‌هایی که با هدف مدل‌سازی در اندیشکده‌ها کلید خورده‌اند به صورت مجزا پرداخته می‌شود.

نمونه‌ای از فعالیت‌های اندیشکده برتر جهان؛ بروکینگز

مرکز کودکان و خانواده‌ها منابع و انرژی خود را روی بررسی شش مسئله متمرکز کرده است که به اعتقاد مرکز، حداقل طی دهه آینده، در قلب بحث‌های سیاست اجتماعی آمریکا خواهند بود. این مسائل عبارت‌اند از:

- افزایش تحرک و فرصت اقتصادی برای خانواده‌های کم درآمد
- نقش کلیدی آموزش در افزایش تحرک اقتصادی
- کاهش رشد خانواده‌های تک والد
- سرمایه‌گذاری بر کودکان برای افزایش دسترسی آن‌ها به فرصت
- چالش عظیم مالی جمعیت سالمند رو به رشد
- تعریف و تبیین «سیاست مبتنی بر شواهد» و استفاده‌های صورت گرفته

نمونه‌ای از تحقیقات مؤسسه بروکینگز: پروژه ژنوم اجتماعی

پروژه «ژنوم اجتماعی»، به عنوان یکی از فعالیتهای پژوهشی بروکینگز، یک مدل تحرک اجتماعی در طول چرخه زندگی است که به تولید داده‌های جدید منحصر به فرد می‌پردازد و ابزاری است برای تحلیل سیاست‌ها.

این پروژه به سوالات زیر پاسخ می‌دهد:

- آیا ایالات متحده آمریکا هنوز سرزمین فرصت‌هاست؟
- آیا مردم می‌توانند به رؤیای آمریکایی دست یابند؟
- چگونه می‌توانیم به افراد بیشتری کمک کنیم تا به طبقه متوسط جامعه برسند؟

بروکینگز: پروژه ژنوم اجتماعی

رؤیای آمریکایی یک باور درمورد آمریکاست (که خصوصاً در زمان مهاجرت اروپایی‌ها به آمریکا و حتی بعدها برای مهاجران کشورهای دیگر جذابیت داشت) و بر مبنای این باور هر مرد یا زنی می‌تواند فارغ از شرایطی که در آن متولد شده، با کار و تلاش خود، فرصت یکسانی برای رسیدن به بالاترین موقعیت اجتماعی و رفاهی متناسب با تلاش خود داشته باشد.

به طور خلاصه رؤیای آمریکایی به معنی عدالت اجتماعی و مساوات برای همه افراد جامعه است. ریشه رؤیای آمریکایی را می‌توان در اعلامیه استقلال ایالات متحده آمریکا یافت که طبق آن همه انسان‌ها یکسان آفریده شده‌اند و حق زندگی، آزادی و تلاش برای رسیدن به خوشبختی را دارند.

بروکینگز: پروژه ژنوم اجتماعی

مدل ژنوم اجتماعی برای پاسخ به سوال‌های «چه می‌شود اگر...» راجع به عوامل تسهیل‌گر یا موانع موفقیت آینده است (به عنوان مثال: چه می‌شود اگر برنامه‌های مربوط به افزایش نمره‌های خواندن بچه‌ها یا برنامه‌های بهبود سلامت نوزادان را گسترش دهیم؟).

این مدل می‌تواند اثر تصمیمات و برنامه‌های پیشنهادی را بر نتایجی مثل عملکرد فرد در مدرسه، اتمام مدرسه، یا درآمد آینده او بررسی کند.

مدل ژنوم اجتماعی، یک آزمایشگاه مجازی برای انجام آزمایش سیاست‌های جدید و پاسخ به سوالات پیرامون تأثیر موفقیت اولیه بر موفقیت آینده بدون مخارج اجرای کامل سیاست در مقام عمل است.

این مدل همچنین امکان بررسی پیامدهای توزیعی سیاست‌های مختلف را فراهم می‌آورد. چرا که این مدل مبتنی بر ویژگی‌های دقیق جمعیتی و اقتصادی ملت آمریکا است.

بروکینگز: پروژه ژنوم اجتماعی

ایده اصلی تعریف مدل، ارائه راه‌حلی برای پیش‌بینی اثر سیاست‌ها در بلند مدت است. تئوری پشت مدل بسیار ساده است و از تحقیقات گذشته راجع به تشکیل سرمایه انسانی و اثرات آن در درآمد آینده استفاده می‌کند. فرآیند تشکیل سرمایه انسانی با اندازه‌گیری مهارت‌های شناختی و غیر شناختی کودکان در مراحل زندگی (از پیش دبستانی تا نوجوانی) مدل‌سازی می‌شود. نتایج این فرآیند در سنین ۵، ۱۱ و ۱۹ سالگی بررسی شده و رابطه موفقیت در نوجوانی و موفقیت در بزرگسالی (در سنین ۲۹ و ۴۰ سالگی) ارزیابی می‌شود.

بر مبنای نتایج پروژه، پنج معیار شناسایی شده در خصوص موفقیت اقتصادی نهایی عبارت‌اند از: متولد شدن در خانواده غیر فقیر با حضور هر دو والد، آمادگی برای مدرسه در سن ۵ سالگی، احاطه بر مهارت‌های پایه علمی و اجتماعی تا قبل از ۱۱ سالگی، فارغ التحصیل شدن از دبیرستان با نمرات خوب، دوری از رفتارهای خطرآفرین در دوران بلوغ و کسب یک مدرک عالی یا درآمد معادل، قبل از ۳۰ سالگی.

فدراسیون بین‌المللی رشد خانواده

مکان: استقرار در مادرید اسپانیا، فعالیت در ۶۵ کشور جهان

نوع مؤسسه: غیر دولتی، مستقل و غیر انتفاعی

مأموریت اصلی: حمایت خانواده‌ها از طریق آموزش

این مرکز در زمینه سیاست‌گذاری حوزه خانواده به مؤسسات مختلف مشاوره می‌دهد تا در هنگام وضع هر قانون یا اجرای هر برنامه‌ای، نتایج آن بر خانواده‌ها در نظر گرفته شود.

فدراسیون رشد خانواده برای انجام تحقیقات علمی، مؤسسه‌ای را با نام «دیده‌بان خانواده» در اسپانیا تأسیس نموده است.

فدراسیون بین‌المللی رشد خانواده

مهم‌ترین پژوهشی که در این مؤسسه انجام شده رسیدن به یک برنامه آموزشی جامع برای خانواده‌ها در تمام سنین زندگی و عملیاتی نمودن آن در قالب کلاس‌های آموزشی است. هدف کلاس‌های آموزشی، کمک به خانواده‌ها برای بهبود روابط بین همسران و ارتقاء مهارت‌های تربیت فرزند است تا والدین بتوانند با اطمینان، انعطاف و اخلاق خوش با مشکلات زندگی روبرو شوند.

«**پروژه شخصی**» نمونه‌ای از این سری کلاس‌ها است که برای جوانان تعریف شده است. در دوران جوانی تصمیمات بزرگ که بر زندگی آینده آن‌ها تأثیر دارد، اتخاذ می‌شوند. لذا در این برهه بیشتر سوالاتی در مورد مسائل شغلی، ازدواج و معنای زندگی مطرح می‌باشند.

سرفصل‌های آموزشی کلاس پروژه شخصی عبارت‌اند از: ۱. زندگی به عنوان یک پروژه فردی ۲. آزادی، مسئولیت و تعهد ۳. کار و خانواده ۴. زندگی احساسی و هوش احساسی ۵. عشق در ازدواج ۶. ارتباط در زندگی مشترک ۷. جنبه معنوی انسان

پیدایش اندیشکده‌ها در ایران

- کشورهای آسیایی تقریباً پس از جنگ جهانی دوم به تأسیس نهادهایی با کارکرد اندیشکده‌ای پرداختند.
- کشور ژاپن به لحاظ قدمت تأسیس اندیشکده، در میان کشورهای آسیایی پیشرو بوده است.
- سال ۱۳۷۱ را شروع رسمی شکل‌گیری اندیشکده در ایران می‌دانند که با دو رویکرد **شناسایی افکار غربی و شناسایی افکار بومی** شروع شد.
- دور دوم اندیشکده‌های ایرانی از سال ۱۳۷۷ شروع شد و تا سال ۱۳۸۳ ادامه یافت. مباحث آن دوره پیرامون **منطق بنیادین فکر** از جمله: مسئله فکر، تئوری‌های فکر، کارگاه‌های فکرسازی، تکنولوژی فکر و ... بود.
- دور سوم اندیشکده‌ها که از سال ۱۳۸۴ شروع شده و همچنان ادامه دارد تشکیل اندیشکده‌هایی برای **ارائه راهکارهایی جهت بهبود عملکرد دولت** است.

جایگاه ایران در

RANK	COUNTRY	NUMBER OF THINK TANKS
1	United States	1871
2	India	509
3	China	507
4	United Kingdom	321
5	Argentina	227
6	Germany	218
7	Russia	215
8	France	203
9	Japan	128
10	Italy	114
11	Brazil	103
12	Canada	100
13	South Africa	92
T-14	Sweden	90
T-14	Mexico	86
16	Netherlands	83
17	Switzerland	78
18	Austria	74
19	Israel	69
T-20	Bolivia	66
T-20	Spain	66
T-22	Chile	64
T-22	Colombia	64
T-22	Iran	64
25	Taiwan	61

• دانشگاه پنسیلوانیا هر
را بر مبنای معیارهای

• نکته حائز اهمیت: ایرا
گرفته، اما هیچ یک از
ندارند، این در حالی
این فهرست به خود ا
دارد، یکی از اندیشک
قرار گرفته است.

بکده‌ها

یا قرار

جایی

ه را در

یشکده

فهرست

برخی از مهم‌ترین فعالیت‌ها در اندیشکده

- رصد مسائل و موضوعات حوزه فعالیت اندیشکده، تحلیل وضع موجود و شناسایی زود هنگام مسائل آینده
- بررسی مسائل، انتخاب و تعریف مسئله
- تحلیل و بررسی میزان موفقیت سیاست‌های جاری
- جلب توجه سیاست‌گذاران و مردم به سمت مسائل (ایجاد دغدغه و جهت‌دهی به نیازها)
- تولید بسته‌های سیاستی بهتر، ارائه دستورالعمل‌های لازم جهت حل مسائل و پیش‌بینی نتایج (مدل‌سازی)
- بومی‌سازی سیاست‌ها و تبیین فرآیندهای اجرایی (عملیاتی‌سازی مدل‌ها)
- آماده‌سازی افکار عمومی (اجماع‌سازی و گفتمان‌سازی)
- نشر اطلاعات قابل فهم، مطمئن، مفید و در زمان مناسب جهت پشتیبانی از سیاست‌ها (جریان‌سازی)
- آماده‌سازی شرایط برای پرورش نیروی انسانی متخصص و صاحب‌نظر

روزی تو خواهی آمد
از کوچه های باران

از همراهی ودقت نظر
شما سپاسگزارم

آینده روشن است